

Nr 256.

Ankom till riksdagens kansli den 5 juni 1939 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till löneplaner för extra ordinarie tjänstemän m. fl. icke-ordinarie befattningshavare vid försvarsväsendet m. m.

(1:a och 3:e avd.)

Uti en till riksdagen avlåten, den 5 maj 1939 dagtecknad proposition, nr 298, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under återopande av ett vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av föredragande departementschefen förordade löneplaner för extra ordinarie och extra tjänstemän vid försvarsväsendet;

dels besluta, att rörligt tillägg skall utgå till extra ordinarie och extra tjänstemän vid försvarsväsendet enligt av departementschefen förordade grunder;

dels ock besluta, att barntillägg skola övergångsvis utgå till vissa här avsedda befattningshavare enligt av departementschefen förordade grunder.

Inledning.

Vid försvarsväsendet anställda icke-ordinarie befattningshavare i tjänstemannaställning kunna i stort sett hänföras till tvenne huvudgrupper.

Till den ena huvudgruppen, omfattande de befattningshavare för vilka anställningen utgör huvudsaklig sysselsättning, hör först och främst den personal, å vilken kungörelsen den 22 juni 1928 (nr 215) med avlöningsbestämmelser för vissa civila och civilmilitära icke-ordinarie befattningshavare vid försvarsväsendet är tillämplig, samt den sjuksköterskepersonal, som tidigare varit underkastad samma avlöningsförfattning men för vilken numera — enligt beslut vid 1937 års riksdag — kungörelsen den 15 juni 1935 (nr 397) med avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare vid nyreglerade verk inom allmänna civilförvaltningen är gällande. Hit torde jämväl böra räknas vissa arvodestagare samt kontraktsanställda i tjänstemannaställning, vilka hava huvudsaklig sysselsättning vid försvarsväsendet. Till nämnda grupp höra vidare den vid rullföringsväsendet anställda personalen samt innehavare av de å staterna för centrala förvaltningsmyndigheter, staber, undervisningsanstalter, truppförband, garnisons-sjukhus m. fl. förvaltningsenheter uppförda arvodesbefattningar; här åsyfta-

de befattningar äro enligt gällande försvarsordning avsedda att uppehållas av pensionerad militär personal.

Den andra huvudgruppen, avseende sådana anställningshavare för vilka tjänsten vid försvarsväsendet är att anse såsom bisyssla, omfattar huvudsakligen sådan personal, vars avlöning utgår i form av arvoden, fastställda i vederbörliga stater eller i särskilda för varje försvarsgren upprättade arvodesförteckningar.

I sitt den 23 december 1938 avgivna betänkande med förslag till militärt avlöningsreglemente har 1936 års lönekommitté icke intagit några bestämmelser rörande icke-ordinarie personal i allmänhet. Efter verkställd utredning har emellertid kommittén sedermera den 3 maj 1939 till Kungl. Maj:t överlämnat *Betänkande med förslag till militärt icke-ordinarie reglemente*. Reglementet är avsett att vinna tillämpning dels å de personalkategorier, vilkas avlöningsförhållanden nu regleras i kungörelsen nr 215/1928, dels å den sjuksköterskepersonal, å vilken kungörelsen nr 397/1935 gjorts tillämplig enligt beslut vid 1937 års riksdag och som därvid erhållit anställning såsom extra ordinarie tjänstemän, dels ock å det stora flertalet av arvodes-tagare och kontraktsanställda, för vilka enhetliga bestämmelser för närvarande icke finnas meddelade. Avlöningsförhållandena såväl för innehavare av arvodesbefattningar, avsedda för pensionerad militär personal som ock för de anställningshavare, för vilka tjänsten vid försvarsväsendet är att huvudsakligen anse såsom bisyssla, hava ansetts böra regleras vid sidan av avlöningsreglementet.

Det föreslagna militära icke-ordinariereglementet innefattar lönereglering för de av reglementsförslaget berörda icke-ordinarie befattningshavarna efter samma grunder, som tillämpats i förslaget till civilt icke-ordinariereglemente. Även med avseende å utformningen av reglementets olika detaljbestämmelser har lönekommittén sökt i möjligaste mån följa avfattningen av motsvarande stadganden i förslaget till civilt icke-ordinariereglemente. Där i reglementsförslaget hänvisningar skett till avlöningsföreskrifterna för ordinarie tjänstemän, hava dessa emellertid av praktiska skäl ansetts böra avse stadgandena i militära avlöningsreglementet. I de fall, där dylik hänvisning icke kunnat äga rum, hava i stället uttömmande stadganden intagits i reglementsförslaget.

I fråga om uppställningen av reglementsförslaget har kommittén ansett sig böra i stort sett följa förslaget till civilt icke-ordinariereglemente. Vissa ändringar i uppställningen hava dock ägt rum. Sålunda har reglementets tillämpningsområde i 1 § angivits endast genom en allmänt hållen formulering, varefter stadgandena i reglementet fördelats på två huvudavdelningar: »1 avd. Extra ordinarie och extra tjänstemän» samt »2 avd. Övriga icke-ordinarie tjänstemän». Stadgandena under 1 avd. hava fördelats på tre kapitel, av vilka 1 kap. innefattar allmänna bestämmelser av det innehåll, som i förslaget till civilt icke-ordinariereglemente upptagits under 1 avd. 2 och 3 §§, medan 2 och 3 kap. omfatta bestämmelser angående extra ordinarie, respektive extra tjänstemän. Under »2 avd. Övriga icke-ordinarie

tjänstemän» hava upptagits summariska föreskrifter angående avlöning till innehavare av arvodesbefattningar, till tillfälligt anställd personal ävensom till andra icke-ordinarie befattningshavare, vilka icke avses i 1 avd. 2 eller 3 kap. Någon motsvarighet till den i förslaget till civilt icke-ordinariereglemente intagna »4 avd. Särskilda bestämmelser» har ej upptagits i reglementsförslaget, emedan de undantagsbestämmelser, vilka erfordras för särskilda personalgrupper, äro så fåtaliga att de syntes lämpligen kunna införas under vederbörande paragrafer i reglementet.

Under behandlingen av förevarande ärende har lönekommittén haft överläggningar med utsedda representanter för vissa personalorganisationer, som företråda de av utredningen berörda personalgrupperna. Därjämte hava vissa delegerade för försvarsväsendets lönenämnd samt för försvarsväsendets centrala förvaltningsmyndigheter inom kommittén deltagit i revisionen av gällande avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare vid försvarsväsendet. Det förslag, som kommittén i betänkandet framlagt, har av personalrepresentanterna och nämnda delegerade lämnats utan erinran.

Liksom i fråga om de i förslaget till civilt icke-ordinariereglemente intagna löneplanerna har departementschefen ansett, att de i föreliggande reglements-förslag upptagna *löneplanerna* böra underställas riksdagens beslut. Den vid reglementsförslaget fogade *tjänsteförteckningen* avses däremot skola fastställas av Kungl. Maj:t. Departementschefen har vidare funnit lämpligt att i propositionen lämna redogörelse för vissa andra i lönekommitténs betänkande behandlade frågor av betydelse för anställnings- och löneförhållandena för försvarsväsendets icke-ordinarie personal, varigenom riksdagen beretts tillfälle att uttala sig i dessa ämnen.

Remissyttranden över lönekommitténs betänkande hava icke hunnit inhämtas före den föreliggande propositionens avlåtande. Sedermera inkomna yttranden hava emellertid ställts till utskottets förfogande.

Huvudprinciper för en revision av avlöningsbestämmelserna för försvarsväsendets icke-ordinarie personal.

Avlöningsbestämmelserna för den icke-ordinarie personal vid försvarsväsendet, som är inordnad under kungörelsen nr 215/1928, hava ursprungligen utformats i nära anslutning till de för motsvarande personal inom statsförvaltningen i övrigt tidigare givna bestämmelserna i enahanda avseende. Denna överensstämmelse har visserligen under utvecklingens gång delvis rubbats därigenom, att avlöningskungörelsen för försvarsväsendets personal ej reviderats parallellt med motsvarande författningar för de civila förvaltningsområdena. Genom särskilda beslut vid sidan av avlöningskungörelsen har emellertid i viss mån ånyo skett en anpassning till lönebestämmelserna för icke-ordinarie befattningshavare vid civilförvaltningen.

I denna fråga har 1936 års lönekommitté framhållit, att då arbetsuppgifter och utbildningskrav m. m. för här avsedda personalgrupper vid försvars-

väsendet i stort sett äro av likartad karaktär som de, vilka råda för motsvarande personal vid civilförvaltningen, det synts lönekommittén vara naturligt och riktigt, att avlöningsbestämmelserna för försvarsväsendets ifrågavarande personal även för framtiden i väsentliga delar utformas efter samma grunder som för icke-ordinarie tjänstemän vid civilförvaltningen. Kommittén har därför utarbetat sitt förslag till avlöningsreglemente för icke-ordinarie tjänstemän vid försvarsväsendet i närmast möjliga anslutning till de principer, som kommit till uttryck i kommitténs den 21 december 1938 avgivna förslag till civilt icke-ordinariereglemente.

Då sålunda i stort sett enahanda avlöningsbestämmelser förutsatts bliva gällande för såväl civilförvaltningen som försvarsväsendets icke-ordinarie tjänstemän, har kommittén övervägt, huruvida icke jämväl sistnämnda tjänstemän borde inordnas under det föreslagna civila icke-ordinariereglementet, vid vilket förhållande två särskilda avlöningsreglementen för angivna personalkategorier icke skulle vara erforderliga. Emellertid förekomma beträffande försvarsväsendet i mångt och mycket sådana avvikelser från civilförvaltningens förhållanden i fråga om personalorganisation och tjänstgöring, sättet för bestridande av personalens avlöning m. m., att det vid inordnande av försvarsväsendets icke-ordinarie personal under ett med den civila statsförvaltningens motsvarande befattningshavare gemensamt avlöningsreglemente i åtskillig utsträckning skulle bliva nödvändigt att däri upptaga särbestämmelser för försvarsväsendets vidkommande. Hårtill kommer att, därest ett gemensamt avlöningsreglemente för angivna tjänstemän fastställdes, de militära förvaltningsmyndigheterna till följd av hänvisningsstadgandena i det civila icke-ordinariereglementet skulle bliva nödsakade att i sin tjänstutövning använda det civila avlöningsreglementet vid sidan av det militära. Lönekommittén har fördenskull ansett praktiska skäl tala för bibehållande av ett särskilt avlöningsreglemente för icke-ordinarie tjänstemän vid försvarsväsendet.

Departementschefen, som med hänsyn till de vid försvarsväsendet rådande särskilda förhållandena funnit praktiska skäl tala för att avlöningsförhållandena för den icke-ordinarie personalen vid försvarsväsendet jämväl i fortsättningen regleras genom ett särskilt avlöningsreglemente, har icke haft något att erinra mot de föreslagna huvudprinciperna för revision av avlöningsbestämmelserna för ifrågavarande personal.

Frågor om ändring i anställnings- och lönevillkoren för vissa personalgrupper m. m.

Uppförande på ordinarie stat av ytterligare befattningar för civil och civilmilitär personal.

Den icke-ordinarie personal, som för närvarande lyder under kungörelsen nr 215/1928, intager i vissa hänseenden en särställning inom statsförvaltningen. De extra ordinarie tjänstemännen — vilkas antal uppgår till omkring 1,200 personer, bestående av ingenjör- och ritarpersonal, kontorspersonal vid olika centrala och lokala förvaltningsenheter, arbetsledare och förmän vid verkstäder och liknande anläggningar samt sjukvårdspersonal m. fl.

— utgöra till största delen icke, såsom fallet i regeln är med extra ordinarie tjänstemän vid andra förvaltningsgrenar, rekryteringspersonal till ordinarie befattningar. Ordinarie tjänster saknas nämligen i allmänhet för arbetsuppgifter av det slag, varom här är fråga. Det är sålunda här till största delen fråga om befattningshavare, vilka under hela sin tjänstetid kvarstå i icke-ordinarie anställning. Lönekommittén har emellertid framhållit önskvärdheten av att till ordinarie tjänst överföras vissa befattningshavare i icke-ordinarie anställning.

Departementschefen, som funnit lönekommitténs uttalande värt beaktande, har ansett ifrågavarande spörsmål böra anstå, till dess ytterligare utredning i ämnet hunnit verkställas.

Ändrad anställningsform m. m. för extra befattningshavare, vissa arvodestagare samt kontraktsanställd personal.

Utöver extra ordinarie tjänstemän samt kvinnlig ekonomipersonal finnes vid försvarsväsendet ett stort antal icke-ordinarie befattningshavare i tjänstemannaställning i andra anställningsformer.

Bland dessa finnes en personalgrupp, för vilken summariska löneföreskrifter meddelats i kungörelsen nr 215/1928, nämligen extra befattningshavare.

Enligt av lönekommittén inhämtade uppgifter utgöra de extra befattningshavarna vid försvarsväsendet för närvarande cirka 140 personer. Ett 10-tal av dessa åtnjuter avlöning från avlöningsanslag, medan de övriga avlönas från anskaffnings- och underhållsanslag. Drygt hälften av hela antalet extra befattningshavare utgöres av kontorspersonal (t. ex. telefonvakt, skrivbiträden, kontorsbiträden, kontorister). Ett 50-tal personer tillhöra gruppen ritar- och konstruktörspersonal m. fl. Vidare finnes ett mindre antal arbetsförmän m. fl. Flertalet av ifrågavarande befattningshavare befinner sig i lägre löneställning. Enligt de av lönekommittén inhämtade uppgifterna understiger årsavlöningen för närvarande i drygt 100 fall 3,000 kronor; i intet fall överstiger avlöningen 6,000 kronor för år. Anställningstiderna för nuvarande extra befattningshavare äro i allmänhet icke särdeles långa. I mer än 100 fall uppgår anställningstiden till högst 2 år, och endast i 4 fall överstiger anställningstiden 4 år.

En annan grupp av icke-ordinarie personal vid försvarsväsendet utgöres av sådana arvodestagare, vilka icke bestrida befattningar avsedda för pensionerad militär personal och för vilka anställningen vid försvarsväsendet utgör huvudsaklig sysselsättning.

Denna grupp omfattar ett 40-tal befattningshavare, av vilka flertalet avlönas från anskaffnings- och underhållsanslag. Bland dessa utgöras några av ingenjörs- och ritarpersonal m. fl., och vidare finnes en del till kontorspersonal hänförliga befattningshavare samt ett mindre antal maskinister och eldare. Löneställningen är för ifrågavarande arvodestagare mera varierande än för de extra befattningshavarna; även här ligger dock flertalet ersättningsbelopp under 6,000 kronor för år. Även anställningstiderna för nuvarande befattningshavare äro mera växlande; i ett 10-tal fall överstiger anställningstiden 5 år, och anställningstider över 15 år förekomma i några fall. Av dessa arvodestagare torde ett mindre antal utgöras av personer

— vare sig i mera tillfällig anställning eller med arbetsuppgifter av mera fortlöpande natur — vilkas arbetskraft ej helt tages i anspråk för försvarsväsendet.

Den största gruppen bland de här avsedda befattningshavarna utgöres emellertid av kontraktsanställda tjänstemän.

Dessa uppgå till sammanlagt omkring 350, av vilka endast 4 åtnjuta avlöning från avlöningsanslag, medan de övriga avlönas från anskaffnings- eller underhållsanslag. De flesta bland de kontraktsanställda tjänstemännen tillhöra gruppen ingenjör- och ritarpersonal samt vissa därmed jämförliga befattningshavare såsom kontrollanter, byggnadsassistenter, avdelnings- och sektionsföreståndare vid verkstäder och liknande inrättningar m. fl. Antalet kontraktsanställda ingenjörer i olika ställningar, kontrollanter, ritare, ritbiträden och kopister uppgår till cirka 150. Till arbetsledande personal hänförliga befattningshavare med kontraktsanställning utgöra sammanlagt omkring 35. Vidare finnas till kontorspersonal hänförliga kontraktsanställda till ett antal av omkring 60.

Vad löneställningen för de kontraktsanställda befattningshavarna angår, fördela sig dessa befattningshavare på olika lönelägen från lönebelopp understigande 2,000 kronor för år upp till en årslön av 12,000 kronor. Den årliga avlöningen utgör för närvarande för omkring 200 befattningshavare högst 4,000 kronor och för cirka 280 befattningshavare högst 6,000 kronor. 50 befattningshavare åtnjuta en avlöning mellan 6,000 och 8,000 kronor, 15 en avlöning mellan 8,000 och 10,000 kronor samt 7 befattningshavare 10,000 kronor eller därutöver. I en del fall utgår avlöningen i form av ett fast belopp i ett för allt, i andra fall åtnjutes dyrtidstillägg, ibland även annan provisorisk löneförmån, å fastställt lönebelopp. Stundom är avlöningen bestämd att utgå efter viss lönegrad eller löneklass enligt avlöningsföreskrifterna för ordinarie eller extra ordinarie tjänstemän. Fria naturaförmåner utöver konstant lön förekomma i vissa fall. Beträffande lönevillkoren i övrigt — t. ex. semester, avlöning under olika slag av ledigheter o. s. v. — synas förhållandena vara tämligen växlande även för befattningshavare i likartad löneställning och med till synes jämförliga arbetsuppgifter. En översikt över anställningstiden för nuvarande befattningshavare med kontraktsanställning visar, att det här i icke ringa utsträckning är fråga om personal, som sysselsättes med arbetsuppgifter av mera permanent beskaffenhet och som kvarstannar i statens tjänst.

I fråga om de extra befattningshavarna har lönekommittén framhållit, att de i avsevärd utsträckning utgöra rekryteringspersonal, för vilken befordran till extra ordinarie tjänst efter lämplig provnings- och utbildningstid normalt torde ifrågakomma. Enligt kommitténs mening bör ifrågavarande personal i allmänhet lönegradsplaceras såsom extra tjänstemän och underkastas avlöningsbestämmelser av i huvudsak samma innehåll som föreslagits för motsvarande personalkategori vid civilförvaltningen.

Även de i den förut lämnade redogörelsen berörda arvdestagarna böra enligt kommitténs mening lämpligen kunna, i den mån deras arbetskraft helt tages i anspråk för försvarsväsendet, överföras till kategorien extra tjänstemän eller, under därför i övrigt gällande förutsättningar, till extra ordinarie tjänstemän.

Vad slutligen beträffar de kontraktsanställda befattnings-

h a v a r n a, bör enligt kommitténs uppfattning kontraktsanställningen såsom anställningsform för försvarsväsendets icke-ordinarie personal avsevärt begränsas. Härom anför kommittén bland annat följande:

Anställning medelst personligt kontrakt förekommer inom andra förvaltningsområden endast i ringa utsträckning och då vanligen för speciella arbetsuppgifter med individuella växlingar i arbetsprestationernas och tjänstgöringstidens omfattning. En utjämning av de skiftande lönevillkor, som i kontraktsanställningen tillämpas inom försvarsväsendet, är enligt kommitténs uppfattning önskvärd. För personal med mera fortlöpande arbetsuppgifter och stadigvarande anställning måste denna anställningsform betraktas såsom otillfredsställande, emedan den icke är och ej heller lämpligen torde kunna generellt eller ens i större utsträckning bliva förenad med pensionsrätt. Såvitt kommittén kan döma torde de kontraktsanställda tjänstemännen i allmänhet utan olägenhet kunna överföras till kategorien extra tjänstemän eller, i den mån de sysselsättas med arbetsuppgifter av mera fortlöpande beskaffenhet samt befattningarnas innehavare passerat erforderligt utbildnings- och prøvostadium, till extra ordinarie anställning. I en del fall kan måhända ombildning av befattningarna till ordinarie tjänster kunna ifrågakomma.

Lönekommittén har sålunda för sin del förordat, att anställningsformen personligt kontrakt för tjänstemän vid försvarsväsendet väsentligen avvecklas genom befattningarnas överförande till kategorierna extra ordinarie och extra tjänstemän. Kommittén har emellertid samtidigt framhållit, att kontraktsanställningsformen knappast helt torde kunna undvaras med hänsyn därtill, att på vissa arbetsområden en större smidighet och rörlighet i lönesättningen, med möjlighet till närmare anpassning efter den fria arbetsmarknadens förhållanden, i en del fall kan vara önskvärd.

Departementschefen yttrar härom följande:

»Såsom lönekommittén framhållit, torde en reglering av löne- och anställningsförhållandena för de grupper av icke-ordinarie personal vid försvarsväsendet, varom här är fråga, få anses vara av behovet påkallad. Gentemot de av lönekommittén angivna allmänna riktlinjerna för åstadkommandet av mera enhetliga avlöningsbestämmelser i förevarande hänseende synes i stort sett icke vara något att erinra. Frågan i vilken omfattning arvodes- och kontraktsanställning bör för framtiden bibehållas läser emellertid icke nu kunna generellt avgöras utan torde böra göras till föremål för ytterligare utredning.»

Sjuksköterskornas återförande under de militära avlöningsbestämmelserna.

Såsom redan antytts blevo, i samband med införande för försvarsväsendets sjuksköterskor och husmödrar vid sjukhus av bruttolönesystem, dessa befattningshavare enligt beslut av 1937 års riksdag hänförliga till kungörelsen den 15 juni 1935 (nr 397) med avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare vid nyreglerade verk inom allmänna civilförvaltningen. Lönekommittén har ansett det önskvärt, att vederbörande redogörare vid tillämpning av avlöningsbestämmelserna icke tvingas anlita alltför många

avlöningsförfattningar, vadan kommittén funnit praktiska skäl starkt tala för att med ikraftträdandet av ett nytt militärt icke-ordinariereglemente försvarsväsendets ifrågavarande sjuksköterskepersonal hänföres till nämnda reglemente såsom extra ordinarie tjänstemän. Kommittén har anfört:

Att riksdagen år 1937 ansåg befattningshavarna i fråga böra inordnas under allmänna civilförvaltningens avlöningskungörelse, torde i avsevärd mån kunna förklaras av att de allmänna lönereglerna i kungörelsen nr 215/1928 icke undergått den revision och modernisering, för vilka de civila bestämmelserna blivit föremål år 1935, och sålunda företedde avvikelser i materiellt hänseende från de civila föreskrifterna. Härutinnan komma förhållandena nu att bliva annorlunda. Ur saklig synpunkt torde någon erinran mot sjuksköterskornas återförande under de militära icke-ordinariebestämmelserna näppeligen kunna göras, då de materiella lönevillkoren vid bifall till lönekommitténs nu föreliggande förslag bliva i allt väsentligt desamma som för civilförvaltningens extra ordinarie personal.

Departementschefen yttrar i ämnet följande:

»Lönekommitténs förslag i fråga om sjuksköterskornas vid försvarsväsendet återförande under de militära avlöningsbestämmelserna synes mig välgrundat. Såsom kommittén anfört, torde någon saklig erinran mot en dylik anordning icke kunna göras, då de materiella lönevillkoren vid ett genomförande av kommitténs föreliggande förslag bliva väsentligen desamma som för den extra ordinarie personalen vid civilförvaltningen.»

Ändrat lönesystem m. m. för viss ekonomipersonal.

Vid tillkomsten av 1928 års avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie personal vid försvarsväsendet upptogs den kvinnliga sjukvårds- och ekonomipersonalen i den vid kungörelsen nr 215/1928 fogade tjänsteförteckningen B. Denna personal utgjordes av undersköterskor, kokerskor, sjuksköterskor (översköterskor, avdelnings- och operationssköterskor), husmödrar vid garnisonssjukhusen ävensom vissa tvättförestånderskor, hushållerskor och köksförestånderskor. Enligt kungörelsens bestämmelser ägde ifrågavarande personal fritt erhålla kost, bostad i av statsverket disponerad lägenhet med möbler och sängservis ävensom bränsle, lyse och tvätt samt därutöver åttnjuta icke dyrortsgrupperad lön enligt en löneplan K, upptagande 7 lönegrader. För varje lönegrad angavs begynnelselönen samt lönen efter en tjänstetid av respektive 3, 6 och 9 år. Genom kungörelse nr 2/1936 vidtogos vissa ändringar i tjänsteförteckningen B, innebärande ett avförande därifrån av befattningarna för kokerskor samt uppförande å förteckningen av befattningar såsom husmoder av 1. och 2. klass samt biträdande husmoder.

Frågan om överförande av den kvinnliga ekonomipersonalen från avlöningsformen med naturaförmåner och icke dyrortsgraderad kontant lön till det för extra ordinarie tjänstemän gällande lönesystemet har vid olika tillfällen varit föremål för särskilda uttalanden. Allenast för en grupp av ifrågavarande personal har ett sådant överförande kommit till stånd, i det att så-

som förut nämnts befattningarna såsom husmoder vid sjukhus, sjuksköterska, översköterska, operationssköterska och röntgensköterska genom kungörelse den 18 juni 1937 (nr 515) avförts från tjänsteförteckningen B och såsom extra ordinarie tjänstemän hänförts till allmänna civilförvaltningens avlöningskungörelse den 15 juni 1935 (nr 397). Härvid har husmoder vid sjukhus hänförts till lönegraden Eo 9; övriga ifrågavarande befattningshavare hava inplacerats i lönegraden Eo 7.

I anledning av en utav svenska ekonomiförestandarinnors förening hos Kungl. Maj:t gjord framställning om förbättrade anställnings- och avlöningsförhållanden för husmödrar och biträdande humödrar vid försvarsväsendet hava såväl arméförvaltningens intendentur- och civila departement som försvarsväsendets lönenämnd uttalat sig till förmån för ett bruttolönesystem för ifrågavarande befattningshavare.

Lönekommittén har härutinnan anfört, att med den utveckling av avlöningsväsendet, som ägt rum efter tillkomsten av löneplanen K, kommittén för sin del ansett bärande skäl icke längre föreligga att bibehålla det nuvarande naturalönesystemet för den kvinnliga ekonomipersonalen vid försvarsväsendet. Övergång även för dessa befattningshavares vidkommande till ett bruttolönesystem genom befattningarnas överförande till extra ordinarie tjänster skulle enligt kommitténs mening vara ägnat att underlätta ett framtida bedömande av lönenivån i jämförelse med andra befattningar och att förenkla avlöningsbestämmelsernas utformande, varjämte också skulle avlägsnas de ojämnheter i avlöningshänseende, som i viss mån följde av det nuvarande systemet med icke ortsgrupeerade nettolöner.

För genomförande av den sålunda för ekonomipersonalens vidkommande förordade övergången till bruttolönesystem har kommittén funnit den närmast till hands liggande utvägen vara att avväga löneställningen efter nuvarande relationer i pensionshänseende och sålunda inplacera befattningarna ifråga i de lönegrader av löneplanen för extra ordinarie tjänstemän, för vilka pensionsunderlagen motsvara de för befattningarna nu gällande pensionsunderlagen. I anslutning härtill har lönekommittén föreslagit, att befattningshavare i nuvarande lönegraderna K 7, K 5 och K 4 skola hänföras till respektive 8, 6 och 4 lönegraderna i löneplanen för extra ordinarie tjänstemän i det nya militära icke-ordinariereglementet.

Kommittén har i detta sammanhang framhållit, att med ifrågavarande förslag om inplacering å extraordinarieplanen av här avsedd ekonomipersonal icke åsyftats ett slutligt ståndpunktstagande till frågan om löneställning för ekonomipersonalen utan att förslaget är att anse som en provisorisk lösning i avbidan på en blivande tjänsteförteckningsrevision.

Beträffande förslagets verkningar i lönehänseende har kommittén anfört i huvudsak följande:

En överflyttning av ekonomipersonalen från netto- till bruttolönesystem enligt det av kommittén framlagda förslaget medför för därav berörda befattningshavare en väsentlig ökning i de kontanta lönerna. I vad mån omläggningen även skulle medföra en reell ökning av de totala avlöningsför-

månerna, beror självfallet helt och hållet på vilket värde de befattningshaverna nu tillkommande naturaförmånerna kunna anses äga. En uppskattning av naturaförmånernas värde är givetvis förenad med vanskligheter. I samband med genomförandet år 1937 av sjuksköterskepersonalens löneroglering beräknade försvarsväsendets lönenämnd i syfte att belysa den totala löneökningen för ifrågavarande personal värdet å sjuksköterskornas naturaförmåner med utgångspunkt från det belopp, som viss sjukvårdspersonal vid serafimerlasarettet hade att erlægga för åtnjuten bostad och kost. Detta värde å naturaförmånerna — 1,134 kronor för år — angavs vid uppskattningen av sjuksköterskornas löneförbättring såsom naturavärdet för den ortsgrupp, till vilken Stockholm hänförs (I-ort). För övriga ortsgupper uppskattades naturavärdet till ett belopp, vilket stod i samma relation till lönen å vederbörande ortsgrupp, som naturavärdet 1,134 kronor utgjorde i förhållande till lönen på I-ort. Med detta beräkningssätt erhöles — lika för samtliga berörda lönegrader — följande naturavärden:

Ortsgrupp:	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Naturavärden kr.:	822	860	897	935	972	1,009	1,047	1,084	1,134

Den reella löneökningen vid ett överflyttande av ekonomipersonalen från netto- till bruttolönesystem enligt lönekommitténs förslag skulle med utgångspunkt från de av lönenämnden sålunda beräknade naturavärdena utgöra för år räknat:

Ortsgrupp:	A	B	C	D	E	F	G	H	I
För befattningshavare i lönegrad K 7:	+ 356	+ 438	+ 522	+ 605	+ 689	+ 773	+ 856	+ 939	+ 1,011
För befattningshavare i lönegrad K 5:	+ 354	+ 425	+ 495	+ 566	+ 637	+ 708	+ 778	+ 849	+ 907
För befattningshavare i lönegrad K 4:	+ 258	+ 315	+ 373	+ 431	+ 489	+ 548	+ 605	+ 663	+ 709.

Till ytterligare belysning av ifrågavarande spørsmål har lönekommittén införskaffat vissa uppgifter angående de belopp, som försvarsväsendets sjuksköterskor för närvarande hava att erlægga för bostad och kost, i den mån dessa förmåner tillhandahållas dem av kronan. Enligt vad dessa uppgifter utvisa skulle en sjuksköterska, som av kronan erhåller såväl bostad som kost och tvätt, för dessa förmåner i genomsnitt årligen erlægga vid truppförbanden 567 kronor och vid sjukhusen 932 kronor.

Den ekonomipersonal vid försvarsväsendet, om vars överförande till bruttolönesystem det här skulle bli fråga — sammanlagda antalet av dessa befattningshavare utgör 95 — åtnjuter för närvarande i de flesta fall bostad i kronans fastigheter. Befattningshaverna i fråga äro för närvarande författningsenligt berättigade till fri bostad utöver den kontanta lönen, och endast i de fall, där bostad icke kan genom kronans försorg beredas, utbetalas i stället hyresersättning med av vederbörande centrala förvaltningsmyndighet bestämt belopp. Med hänsyn härtill skulle, därest de i det föregående berörda, för försvarsväsendets sjuksköterskepersonal gällande grunderna för bestämmande av ersättning för naturaförmåner göras tillämpliga jämväl å

ekonomipersonalen, den av lönekommittén föreslagna omläggningen av lönesystemet med därvid tillstyrkt lönegradsplacering kunna väntas för flertalet befattningshavare medföra en reell löneförbättring överstigande den ökning, som ovan beräknats med utgångspunkt från den av lönenämnden gjorda uppskattningen av naturaförmånernas värde.

Lönekommittén har emellertid i detta sammanhang uttalat, att en översyn av de värden, som för närvarande tillämpas vid upplåtande av tjänstebostäder av här ifrågakarande art, synes vara önskvärdt.

Departementschefen yttrar i ämnet följande:

»I likhet med lönekommittén anser jag, att en övergång till bruttolönesystem för den kvinnliga ekonomipersonalen vid försvarsväsendet genom befattningarnas överförande till extra ordinarie tjänster är ur skilda synpunkter sakligt befogad. Jag förordar sålunda, att den nuvarande K-löneplanen slopas. Vad angår inplaceringen å extraordinarieplanen av nu avsedd personal, synes mig kommitténs förslag härutinnan — vilket betecknats såsom ett provisorium i avbidan på den definitiva prövning av befattningarnas löneställning, vilken kommittén förutsatt skola äga rum i samband med en blivande revision av tjänsteförteckningen för extra ordinarie tjänstemän vid försvarsväsendet — vara av beskaffenhet att tills vidare böra godtagas. I anslutning till vad lönekommittén yttrat vill jag understryka betydelsen av att omsorgsfull prövning ägnas frågor om fastställande av ersättning för naturaförmåner, som av kronan tillhandahållas mot löneavdrag, i främsta rummet bostad.»

Löneplaner.

Extra ordinarie tjänstemän.

Den i nu gällande avlöningskungörelse intagna löneplanen för försvarsväsendets extra ordinarie tjänstemän omfattar 27 lönegrader.

Lönekommittén har för att ernå överensstämmelse med löneplanen för civila extra ordinarie tjänstemän och härigenom möjliggöra inrättandet av extra ordinarie befattningar i högre lönegrader än den 27, därest behov därav skulle uppstå, ansett sig böra utbygga löneplanen för extra ordinarie tjänstemän med tre lönegrader. Den i reglementsförslaget intagna löneplanen för extra ordinarie tjänstemän omfattar sålunda 30 lönegrader.

Lönerna inom de olika löneklasserna av den föreslagna löneplanen, benämnd löneplan MEo, hava upptagits till samma belopp och differentierats efter samma antal ortsgrupper som i motsvarande löneklasser enligt löneplanen A i civila avlöningsreglementet och den föreslagna löneplanen för civila extra ordinarie tjänstemän.

Departementschefen har funnit sig böra förorda det föreliggande löneplansförslaget till fastställelse.

Extra tjänstemän.

I nu gällande avlöningskungörelse för försvarsväsendets icke-ordinarie personal finnes icke meddelad någon löneplan för extra tjänstemän. Avlöningen till de extra befattningshavarna bestämmes, för så vitt ej vederbörande centrala förvaltningsmyndighet för visst fall fastställt avlöningsförmånerna, av den myndighet, vilken äger tillsätta befattningen, varvid skall iakttagas att avlöningen icke i något fall må överstiga vad som motsvarar begynnelselönen för jämförlig extra ordinarie tjänsteman.

Lönekommittén, som funnit den av kommittén förutsatta överföringen av kontraktanställda anställningshavare till anställning såsom extra tjänstmän icke kunna äga rum inom ramen av en löneplan, sammanfallande med den blivande löneplanen för extra tjänstemän vid civilförvaltningen, har med hänsyn härtill föreslagit, att löneplanen för extra tjänstemän vid försvarsväsendet skall omfatta 27 lönegrader. I övrigt överensstämmer denna löneplan med den föreslagna löneplanen för extra tjänstemän vid civilförvaltningen.

Departementschefen, som intet haft att erinra mot löneplanens för extra tjänstemän utbyggnad till att omfatta 27 lönegrader, har tillstyrkt fastställelse av lönekommitténs löneplansförslag.

Semester.

Extra ordinarie och extra tjänstemän vid försvarsväsendet åtnjuta sedan ingången av år 1938 enligt i särskild ordning meddelade föreskrifter samma semesterförmåner som motsvarande tjänstemän vid den civila statsförvaltningen.

De av lönekommittén föreslagna semesterbestämmelserna hava utformats i överensstämmelse med de bestämmelser i motsvarande hänseende, som för civilförvaltningens motsvarande tjänstemän förordats i propositionen nr 218. För extra tjänstemän i högre lönegrad än den 23:e har kommittén emellertid föreslagit, att vederbörande centrala förvaltningsmyndighet skulle äga rätt att utsträcka semestern till högst 25 dagar för år.

Emellertid erfordras vid ett överförande i enlighet med kommitténs förslag av sjuksjöterskepersonalen till militära icke-ordinariereglementet vissa särskilda bestämmelser angående semester för denna personals vidkommande. Härom anför lönekommittén bland annat följande:

Frågan om semesterrätten för sjuksköterskor vid försvarsväsendet bör efter kommitténs uppfattning ses i samband med motsvarande spörsmål för annan statlig sjukvårdspersonal. De särskilda bestämmelser angående semester för här ifrågakvarande sjuksköterskor, som av kommittén upptagits under det föreliggande reglementsförslaget, hava därför avfattats så, att extra ordinarie tjänsteman tillhörande sjukvårdspersonalen äger årligen åtnjuta semester, sköterska å röntgenavdelning under 42 dagar samt annan sådan tjänsteman under 20 dagar före fyllda 30 år, 25 dagar mellan 30 och 40 år samt 35 dagar efter fyllda 40 år.

Departementschefen förklarar sig icke hava någon erinran att framställa mot lönekommitténs förslag i ifrågavarande hänseenden.

Övertidsersättning.

Särskilda bestämmelser angående övertidsersättning äro icke meddelade i nuvarande avlöningskungörelse för försvarsväsendets icke-ordinarie personal. De icke-ordinarie tjänstemännen vid detta förvaltningsområde äro sålunda i allmänhet uteslutna från denna förmån, som enligt nu gällande avlöningsbestämmelser för allmänna civilförvaltningen och kommunikationsverken under vissa förutsättningar tillkommer där tjänstgörande personal i lägre och mellangrader.

Lönekommittén har framhållit, att medan beträffande ordinarie beställningshavare vid försvarsväsendet förhållandena för det långt övervägande flertalet äro sådana, att övertidsersättning enligt hittills gällande allmänna principer icke kan ifrågakomma på grund av tjänstens natur och beställningshavarnas befälsställning, finnas bland försvarsväsendets icke-ordinarie befattningshavare åtskilliga, vilkas tjänstgöringsförhållanden äro av sådan art, att övertidsersättning enligt de inom civilförvaltningen tillämpade grunderna kan ifrågakomma. Detta torde i främsta rummet gälla kontorspersonalen. Efter kommitténs uppfattning föreligger icke tillräcklig anledning att i avseende å möjlighet till övertidsersättning i princip ställa denna personal i en sämre ställning än den, som tillkommer jämförliga befattningshavare inom statsförvaltningen i allmänhet. Kommittén har därför ansett, att föreskrifter om övertidsersättning böra införas i det nya militära icke-ordinarie-reglementet.

Kommittén har i denna fråga vidare anfört följande:

Utöver de allmänna begränsningar i avseende å möjligheten till övertidsersättning, som gälla eller föreslagits komma i tillämpning för civilförvaltningens befattningshavare, torde ifråga om den vid försvarsväsendet anställda icke-ordinarie personalen vissa särskilda inskränkningar sannolikt bliva påkallade med hänsyn till det förhållandet, att ordinarie beställningshavare inom detta förvaltningsområde icke äga åtnjuta ersättning för övertidstjänstgöring. Där utsträckt tjänstgöring samtidigt ålägges såväl ordinarie beställningshavare som icke-ordinarie tjänstemän, synes det i allmänhet, om ej särskilda skäl till avvikelse föreligga, få anses mindre lämpligt, att ersättning för övertidstjänstgöring utgår till sistnämnda befattningshavare, medan sådan ersättning förvägras de ordinarie beställningshavarna.

Med hänsyn till de inskränkningar i rätten till övertidsersättning, som sålunda följa av allmänna principer eller eventuellt påkallas på grund av särskilda förhållanden vid försvarsväsendet, har kommittén ansett lämpligast att med avseende å övertidsersättning stadga sådan begränsning, att dylik ersättning må utgå endast i den mån Kungl. Maj:t så bestämmer. I stället för att — såsom den i civila avlöningsreglementet använda formuleringen medför — undantag och begränsningar i rätten till övertidsersättning stadgas i de tillämpningsbestämmelser, vilka skulle utfärdas av Kungl. Maj:t,

skulle sålunda här Kungl. Maj:t positivt angiva för vilka grupper av befattningshavare och under vilka förutsättningar övertidsersättning må utgå. I anslutning härtill föreslår kommittén, att närmare bestämmelser rörande tillämpningen av föreskrifterna i paragrafen skola utfärdas av vederbörande centrala förvaltningsmyndighet, i den mån ej Kungl. Maj:t meddelat dylika bestämmelser.

Departementschefen yttrar:

»Såsom lönekommittén framhållit, äro tjänstgöringsförhållandena i vad angår vissa grupper av försvarsväsendets icke-ordinarie befattningshavare av den beskaffenhet, att övertidsersättning enligt de inom civilförvaltningen tillämpade grunderna kan ifrågakomma. Jag delar kommitténs uppfattning därom, att tillräcklig anledning ej föreligger att i avseende å möjlighet till övertidsersättning i princip ställa ifrågavarande personal i en sämre ställning än den, som tillkommer jämförliga befattningshavare inom statsförvaltningen i allmänhet. I likhet med kommittén anser jag fördenskull, att regler om övertidsersättning böra införas i det nya militära icke-ordinarie-reglementet. Mot den av kommittén föreslagna utformningen av nämnda regler har jag icke funnit anledning till saklig erinran.»

Sjukvård och begravningshjälp.

I fråga om sjukvård och begravningshjälp för icke-ordinarie personal vid försvarsväsendet har lönekommittén föreslagit samma bestämmelser, som i motsvarande hänseenden förordats i betänkandet angående militärt avlöningsreglemente. Då sistnämnda stadganden hava utformats i nära anslutning till motsvarande föreskrifter i civila avlöningsreglementet, skulle även på detta område överensstämmelse ernås med vad som avses gälla för civila statsförvaltningen. Jämväl de föreskrifter, som i fråga om sagda förmåner kunna komma att meddelas i blivande tilläggsbestämmelser till det militära avlöningsreglementet, hava ansetts böra bliva i huvudsak tillämpliga.

Departementschefen har icke haft någon erinran att framställa mot de föreskrifter beträffande sjukvård på statens bekostnad samt begravningshjälp till extra ordinarie tjänstemän m. fl., som kommittén upptagit i sitt förslag till militärt icke-ordinariereglemente.

Rörligt tillägg. Barntillägg.

Enligt lönekommitténs reglementsförslag skall rörligt tillägg utgå till extra ordinarie och extra tjänstemän under samma förutsättningar och enligt samma grunder, som genom utfärdandet av militära avlöningsreglementet fastställts för ordinarie personal. I propositionen nr 247 till innevarande års riksdag angående vissa avlöningsanslag under riksstatens fjärde huvudtitel hava under särskilda rubriker under vederbörliga avlöningsanslag beräknats

medel för ifrågavarande ändamål beträffande såväl ordinarie beställningshavare som icke-ordinarie befattningshavare.

Vidare har lönekommittén i sitt betänkande hemställt, att barntillägg övergångsvis måtte få utgå till vissa i militära icke-ordinariereglementet avsedda befattningshavare enligt de grunder, som jämlikt riksdagens i skrivelse nr 388 år 1938 meddelade beslut skola tillämpas beträffande i civila avlöningsreglementet avsedda ordinarie tjänstemän och som föreslagits jämväl beträffande såväl de tjänstemän, vilka avses i civila icke-ordinarie reglementet, som de i militära avlöningsreglementet avsedda beställningshavarna. För nu ifrågavarande ändamål hava i innevarande års statsverksproposition under fjärde huvudtiteln anslag beräknats beträffande både ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän.

Departementschefen har förordat vad kommittén sålunda föreslagit.

Mot förslaget att avlöningsförhållandena för den icke-ordinarie personalen vid försvarsväsendet regleras genom ett särskilt avlöningsreglemente, militära icke-ordinariereglementet, i anslutning till de principer, som kommit till uttryck i förslaget till civilt icke-ordinariereglemente, är från utskottets sida intet att erinra.

Utskottet.

Utskottet har ej heller funnit anledning till anmärkning mot de allmänna riktlinjer, som föredragande departementschefen i propositionen angivit för ordnande av anställningsförhållandena för extra befattningshavare, vissa arvodestagare och kontraktsanställda befattningshavare vid försvarsväsendet. Det synes utskottet lämpligt, att ifrågavarande personal i så stor utsträckning som möjligt inordnas under det nya icke-ordinariereglementet och därigenom får sina avlöningsförhållanden ordnade enligt reglementets bestämmelser.

I propositionen har förordats, att det föreslagna militära icke-ordinariereglementet skall tillämpas å försvarsväsendets sjuksköterskor och husmödrar vid sjukhus. Tillika har föreslagits, att viss ekonomipersonal vid försvarsväsendet, vilken för närvarande åtnjuter lön enligt den i gällande avlöningskungörelse intagna löneplanen K jämte vissa naturaförmåner, skall överföras till bruttolönesystem och inplaceras å löneplanen för extra ordinarie tjänstemän. Det synes utskottet, att i propositionen anförts övertygande skäl för de föreslagna anordningarna. Utskottet utgår därvid från att det militära icke-ordinariereglementet skall tillämpas å all vid sjukhus och sjukvårdsanstalter under militär förvaltning anställd personal, som tillhör nu ifrågavarande personalgrupper. Därjämte förutsätter utskottet såsom självklart, att reglementet icke skall äga tillämpning å motsvarande personal, anställd vid sjukhus under civil förvaltning. I detta sammanhang anser sig utskottet böra understryka det av föredragande departementschefen i samband med behandlingen av frågan om ändrat lönesystem för viss ekonomipersonal gjorda uttalandet, att omsorgsfull prövning bör ägnas frågor om fastställande av ersättning för bostäder och övriga naturaförmåner, som av kronan tillhandahållas mot löneavdrag.

Såsom framgår av föredragande departementschefens uttalande i propositionen, torde direkt beslut böra av riksdagen fattas i fråga om de löneplaner, som innefattas i det vid propositionen såsom bilaga fogade reglementsförslaget. I anledning härav vill utskottet erinra, att nu ifrågavarande löneplaner överensstämma med de förut av utskottet tillstyrkta löneplanerna för extra ordinarie och extra tjänstemän vid den civila statsförvaltningen, allenast med den avvikelser att löneplanen för extra tjänstemän utbyggs att omfatta 27 lönegrader. Med hänsyn härtill och då bärande skäl synas utskottet vara anförda för denna avvikelse, vill utskottet förorda, att de nu föreslagna löneplanerna måtte av riksdagen godkännas.

Vad i propositionen anförts och föreslagits i fråga om semester och övertidsersättning, rörande sjukvård och begravningshjälp, rörligt tillägg ävensom — övergångsvis — barntillägg för extra ordinarie och extra tjänstemän m. fl. har icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må

a) godkänna de av föredragande departementschefen förordade löneplanerna för extra ordinarie och extra tjänstemän vid försvarsväsendet;

b) besluta, att rörligt tillägg skall utgå till extra ordinarie och extra tjänstemän vid försvarsväsendet enligt av departementschefen förordade grunder; samt

c) besluta, att barntillägg skola övergångsvis utgå till vissa här avsedda befattningshavare enligt av departementschefen förordade grunder.

Stockholm den 5 juni 1939.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit från första kammaren: herrar *Gränebo*, *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Malmö, *Andersson* i Fältenborg, *Bergström*, *Gustafsson* i Benestad, *Ström* i Lidköping, *Larsson* i Varberg, *Carlström*, *Magnusson* i Kalmar, *Sundberg* och *Bäcklund*; samt

från andra kammaren: herrar *Råstock*, *Jansson* i Falun, *Magnusson* i Skövde, *Svensson* i Grönvik, *Eriksson* i Stockholm, *Danielsson*, *Ward*, *Staxäng*, *Andersson* i Malmö, *Bergström*, *Mårtensson* och *Hansson* i Rubbestad.